

MAGYAR HADI SZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

MAGYAR LOVASSÁG REGULAMENTUMA 1722.

3.

AZ PAROLÁNAK kivétele után az oberstvachtmaister azt az obersternek megviszi és tartozik avval az oberstert nemesak regimentinél, de az hauptquartilban is megkeresni, valaminthogy az oberstlaitinantnak megviszi az parolát s ha comendansa az regimentnek akkor valamint máskor az obersterinek úgy tartozik oberstlaidinantnak is mindeneket megvinni.

Az regiment parancsolatival juxta comunem praxim immediate az obersteritül expediáltatik és az midőn az regiment valamel generalishoz nem volna is assignálva, hanem magán campirozna, vagy cantonerozna, kötelessége az oberstvachtmaisternek minden nap délután az obersterhez az parancsolatokért menni.

Minek utánna az adjutant is maga részirül az hauptquartilbul az parolát, generalisság parancsolatit és szolgálatok repartitioját az oberstvachtmaisternek meghozta, akkor expediálja az regiment parancsolatival az adjutantot, tudniillik az minimők az oberstertül adattak, azonkívül is pedig ha neki mi occurálna hatalmában vagy az is superaddálni és kiadatni. Az adjutantul a melyet a midőn az parolát veszi az oberstvachtmaister, azt neki vissza nem adgya, mindhogy praesumaltatik maga expediáltatásából secure tudgya, de az egyenlő szolgálatok dolgát tüle jól megvizsgálja, kivált ha több regimentekkel együtt esik az szolgálatoknak repartitioja, úgy hogy azoknak statusa tabelláját előkérven examinálja s fölveszi a proportione reliquorum rövidsége, vagyis megtudositása nem esik e mind az tisztek soronkívül, mind pedig az közönsigesek számosabb comendéroztatásával s ha per in curiam mi olyas defectust tapasztal suis viis remerteálja az adjutantot pedig megfedgye.

Minden estve meghozván az adjutant az compagniáktul beadott tagzetlikbül, vagyis diurnalis sedulákbül formált tagzetliát, azt az

oberstwachhmaister subscribálván az adjutant által meg másnap onnend az reportumot öszve vehesse.

Regvel pedig 9 óráig mind az kapitanoktul, mind adjutantul s nem különben az kornétül, a ki az strázsákat vizitálni volt, az oberstwachhmaister okvetlen béveszi az reportumot, mely után azonnal el mígyen reportalni az obersternek az egisz regimentül, hogy az oberster is oly formán maga brigadajabeli generalwachhmaisterinek annak ideiben meg tehesse az reportumot.

Az kapitánokat melyek valamely újságot jelentettek mindenkor magával az obersterhez vigye, a mire, hogy ha még valamit kívánna tőlük kérdezni, jelen lévén jobban informáltathassik általok, elvégezvén pedig az oberstwachhmaister reportumát minden parancsolatokat, melyek az előtt való nap az compagniaknak kiadattak repetál az obersternek hogy az által megtudhassa azon additamentumok, melyeket az oberstlaidinant és az oberstwachhmaister tett, az oberster intentiójához con firmáltatnak-e, vagy sem.

Minden nimő consequentiát, okozható újságot, melyet időközbe akár nappal s akár éjjel az oberstwachhmaisternek megjelentettek, tartozik azt azonnal szemilye szerint az obersternek megvinni, hanem ha mi nem oly consideratióra s nem is igen szorgos volna, azt az parancsolat kivitele ideig, vagy regvel szokott reportumig halaszthatja.

Az intervenialandó jelentésekkel az oberstert csak az regimentnél és szomszédtságban keresi, mivel egyébkép lovaglást nem jőznél, de az ordinarium reportumnál, valamint a parolával tartozik őtet nemcsak az regimentnél, de az haubtquartilban is fölkeresni, harmadik helyre mindazonáltal nem tartozik utánna menni, ha csak expresse maga után nem hatta, fölkerestessik.

Hogyha eképen a szokott expediáló ideig az oberstert föl nem találta, az parolát az oberstlaidinantnak vigye és magát az által az regimentet illető parancsolatokkal expediáltassa, hasonlóképen, ha regvel sem találná az ordinarius reportummal aztis tali casu az oberstlaidinantnak vigye.

Fölséges római császár kegyelmes urunk lovas regimeteiben régtől fogva bevett szokás szerint az oberstwachhmaister ha csak annyi időt vehet magának az regimentet minden nap egyszer megjárja s megvizsgálja: Item ha mi comendirozottak akár nappal s akár éjjel az regimenttől kinyomakodnak, jelen legyen, rendtartásokat, fegyvereket, s munitiojokat megtekintse, miként viselik magokat instruálja s elejbe adván hivataljokat s onnend eredendő kötelességeket, az T. Tettes regement becsöletit s magok reputatiojokat animálja, ugyan

akoris, a midőn az paraitschafft, vagyis piquet és mezei strázsák kinyomakodnak, jelen légyen az oberstvachtmaister.

Az compagniak vizitációjában főképen az betegetek és turos, vagy másképen is nyavalyas lovakat megtekincse, borbélit és kovácsot maga elejben hivassa és egy s más constitutióirul, magát informáltassa, az jó gondviselést nekik comittálván az tiszteteknek pedig az szorgalmatos inspectiot positive injungálván.

Item megnize annak osztásakor minémő kenyeret adtak, fourage-rozásokor, micsoda fouraget hoztak, abrakot nem különben annak rendelt mértékivel osztottak-e és az abrak olyas fogyatkozás nélkül megy-e véghez, az sátorok mi modgyával vadnak, fegyver, mundér, nyeregszerszám miként conserváltatik és ezek helyett ha uj kérettetik meg mutattassék az előbbeni hol vagyon, vagy hova lett, in summa pedig mindenekre az regimentnél vigyáztasson és ha valamely büntetésre méltó fogyatkozást talál az bűnöst megpirongassa, nemcsak, hanem pro qualitate delicti az zaszló alatt 30 s 40 pálcza ütissel corigálja, vagy ha súlyosabb volna dolga, nyereg, vagy karabén hordoztatással is coereálja, vagy az cselekedetnek nagyságához képest az profoszhoz küldgye és vasra veresse.

Ha történik, hogy az oberstvachtmaister valamely főtisztet az profoszhoz vitetne vagy csak közönséges arestomot imponáltatna, aztot azonnal szemilye szerint jelense meg az obersternek, mingyárt az vizitációja után, mely kázuson kívül akkor nem szükséges az vizitációval mit extra jelenteni, ha nem az ordinarius reportumi ideire halasztatik.

A midőn olykor maga az oberster vizitálja az regimentet (s ámbár temporaneus oberster ligyen is) kötelessége az oberstvachtmaisternek, mihelyest neki megjelentetik, azonnal hozzaja járuljon sőt hacsak másként annyi üressége vagyon, az többi compagniakon által kísérje, niha ugyan az oberster mingyárt maga saját sátorabul hivatattja, vagy viszi magával.

Magok közt amiképen megegyeztek az főtisztek az szolgálatbeli sor iránt az adjutant által annak valóságos diariumjait az egész compagniján által diszinek megtartassa és azonközben de tempore in tempus magának is megadassa s megvizsgálja mind az tisztetek annak rende szerint comendirozottnak-e? Ugy az compagniak in sub repartitione statusokhoz képest nem aggraváltattnak-e?

Az oberstvachtmaister minden tartandó hadi törvényszékben praeses (respective) és magányosan egy votuma vagyon. Ő vezérli az deliquensek ellen interveniáló executiókat s mint vigeztek jelen vagyon.

Ab anno 1720 Mense 7bri az Fölséges Bellicumtul az regiment cassáért együtt az obersterrel és oberstlaidinontal felelni ő is leköteltetett, kiért az regiment quartélmestere abban neki is mindennemő információt adni tartozzék.

Eleiben valók az marquetanusok és mészárosok ellen való panaszok hamis iczeiért és mértékért, húsnak, bornak fogyatkozásáért tiltott időkbén, vagy limitált áron fölül való bor, hus s egyebeknek ároltatásáért peremiókért és több afféliért, melyekre az profus tartozik invigilálni és legközelebb való dependentiája az oberstvachtmaistertül vagon.

Időrül időre is szokta taksálni az marquetanusoknál kiáruló italokat, nem különben az kivágandó húst az országnak, időnek s alkalmazóságnak reflexiója szerint. Ezen fáradságért ötöt illetik az nyelvek minden levágott marháktól in natura, vel æquivalenti, amint az mészáros véle megalkhatik és öt garas készpénz. Az marquetanusok pedig azon idő alatt miglen kereskedisek és bor ároltatások tart holnaponkint mind mindenike tudniillik neki hat forintot füzetni és az stich-mastisának szokása szerint megadni tartoznak.

A midőn az oberster és oberstlaidinant absens, az oberstvachtmaister comendéroza az regimentet en cheff de mindazonáltal akkor is tartozik:

1mo. Mindennap az Hauptquártélban paroláért járni.

2do. Az regiment adjutantját maga expediálni.

3tio. Az compagniáktul való reportumot az kapitány vagy comendansoktul immediate maga fölvenni. Hadi törvénszékben, vagy executiók véghezvitelére pedig az legidősbb kapitányt küldi.

Midőn pedig az oberster helett az oberstlaidinant comendirozza az regimentet, akkor az oberstlaidinant szolgálatya senkitül sem supleáltatik, az oberstvachtmaisternek mindazonáltal onnend az posztja, vágys álló helye rangja miatt, az paradak és batagliakban oly accessusa vagon, hogy az oberstlaidinant posztját occupálja az üdösbék kapitánynak pedig az regiment közepén vagon állása. Cæterum általjában maga major functióban marad.

Annak ordinaria kötelessége főképen áll az régement paradájában való kiállításában s formálásában, harcokon az ellenség előtt ki és bémarsirozásokban, úgy egyib marsokban és öszvönymakodásokban. Item magányos, vagy egyveledett comandokon pedig maga hivatalát observálja. Stabbeli strázsájára illeti az oberstvachtmaistert négy köz ember. Item ordinanczra is egy lovas ember rendeltetik hozzá. Ezt sem régen szokták, másként ugyan az regiment körül occuráló

sok rendbeli furratióra nézve igen is szükséges, de az hauptquartilban magával vinni nem illik.

Ha az regiment quartilokban dislocáltak vagy másként is az regimenttől az kapitányoknak és compagniak comendánsának expresse megparancsoltatik, hányszor és mennyi idő alatt reportáljanak az oberstvachtmaisternek írva, melynek vitelivel az oberstvachtmaister is vagy személye szerint, vagy írásban minden ujságokat communicál az obersternél, hogy ha pedig az reportumnak béküldésiben valamelyikre kisedelmeskedik, vagy ipen elmulattya, szabadságában s auctoritásában áll az oberstvachtmaisternek aztat megfeddeni, vagy érdeme szerint aristommal kötelességére emlékeztetni. Rangját az oberstvachtmaister a dato suæ installationis számlálja.

Holnaponként rendeltetett egy oberstvachtmaisternek qua tali öt oralis portio, négy forintjával és nyolcz equilis három forintjával.

Közli: DR. SZENDREI JÁNOS.

Lothringeni Károly herczeg magyar rohamsisakja 1580-ból.

A bécsi cs. és kir. udvari fegyvergyűjteményben.

PÁLYÁZAT.

A Magyar Tudományos Akadémia a következő pályázatot hirdeti :
**Irassék meg az állandó hadsereg története I. Lipót korától
Mária Terézia haláláig.**

Jutalma a m. kir. honvédelmi miniszter adományából 100 darab
császári arany.

Határnap 1912 szeptember 30.

A jutalom csak abszolút becsű műnek ítéltetik oda. A munkát
szerző tartozik kiadni, ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a
tulajdonjog az Akadémiára száll.

Minden rendű pályáirat a fenn kitett határnapig a M. Tud.
Akadémia főtitkári hivatalához címezve (tehát nem a főtitkár neve
alatt) küldendő; azontúl semminemű ily munka el nem fogadtatik.

A pályaműnek külső borítékára, feltűnő helyen, úgyszintén a
jeligés levélre is ráirandó, hogy mely pályázatra küldetik be.

A pályamű idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvasha-
tóan írva, lapszámozva, kötve legyen. Terjedelmesebb pályamunkák,
melyek e feltételeknek nem felelnek meg, nem fogadtatnak el, illető-
leg mellőztetnek.

A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó pecsétes
levélen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán. A pecsé-
tes levélben netalán feljegyzett kikötések, feltételek s általában az itt
jelzett szokásos eljárástól kívánt eltérések tekintetbe nem vétethetnek.

Álnév alatt pályázóknak a jutalom ki nem adatik.

Ha a jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a munka
saját kézírása a szerzőnek, műve a jutalomtól eselik.

A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratái az Akadémia levél-
tárában maradnak s csak engedély mellett másolhatók le az Akadé-
mia helyiségében.

A kitűzött feladatra mindenrendű akadémiai tagok is pályáz-
hatnak.

Egyébiránt bármely, ha csak formai kelléknek is elhanyagolása
elejti a szerzőt a jutalomtól.

KÉPEK JEGYZÉKE

A NEGYEDIK FÜZETHEZ.

I. Önálló képek.

Lap

1. *Zrinyi Ilona*, a munkácsi vár hősi védője. Egykorú rézmetszet, melyen az akkori francia divatú öltözetben ábrázoltatik, baljában puskát tartva. A háttérben az ostromlott Munkács vára látható. Felirata: Chez F. Jollain rue St. Jacques a la ville de Cologne an ce Pr. du Roi. La Princesse Veufue Ragosky Soeur du comte de Serin et Femme du comte Tekely, dont. elle a tres genereusement/ Soutenu les Interests don-nant les. Ordres pour luy/dans la Ville, et chateau de Montgats resistant vigou/reusement aux Turcs et Imperiaux et aux plus fortes/attaques de ses Ennemis. A felirat közepén a Zrinyi-család czimere. Először kiadva: dr. *Szendrei János*. Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredéves országos kiállításon című s Budapesten 1896-ban megjelent művének 626. lapján.
2. Munkács várának II. Rákóczi Ferencz által emeltetett külművei. A Műemlékek országos bizottsága rajztárában lévő egykorú eredeti felvétel nyomán rajzolta *Soós Elemér*.

II. Szövegeképek.

1. A munkácsi vár erődítései 1630—1688-ig 517
  2. Lórántffy Zsuzsánna emléktáblája a munkácsi várban 519
  3. Munkács várának erődítései 1688-tól 1703-ig. De Bernard és báró Bever tervrajzai nyomán 531
  4. A kapuk és hidak szerkezete a munkácsi várban 532
  5. A munkácsi vár 1725-ben a lengyel oldalról nézve. De Bernard rajza nyomán 535
  6. A munkácsi fellegrvár alaprajza és hosszmetszetei 1711-ben 541
  7. A munkácsi vár az 1834. évi tűzvész után, délről tekintve 547
  8. A munkácsi ezredéves emlék 548
- Az 1—8. sz. képeket rajzolta *Soós Elemér* ... ..
9. Báthory Gábor erdélyi fejedelem szablyája és B. Ostrosith Miklós koronaőr kardja a Magyar Nemzeti Muzeumban 593
  10. Magyar huszárok francia szolgálatban 1693-ban 607
- Guerard Nicolas* rajza után metszette *Leopold József Frigyes* (*Guerard* 1700—1734-ig Párisban dolgozott. Leopoldról csak annyit tudunk, hogy 1726-ban 58 éves korában Augsburgban halt meg). *Szendrei János* gyűjteményében.

III. Fejléczek.

Lap

1. Magyar-török fegyvertrophea a XVII-ik századból. Rézmetszet *Le Clerc Sebestyén* rajza után metszette *Kräusin Johanna Sybilla*. A *Les Actions Glorieuses de S. A. S. Charles Duc de Lorraine* etc. en Hongrie, Transylvanie, etc. című s Wolff Jeremiás által Augsburgban kiadott műből. (Kräusin Johanna Sybilla született 1646-ban Augsburgban, meghalt 1717-ben. Atyja Küsel Márton volt. Nála tanult s dolgozott, míg Kraus rézmetsző nőül nem vette, kit munkáiban épen úgy segített. Ez időtől fogva önálló művei Kräusin név alatt jelentek meg).
2. Csatajelenet és fegyvertropheák, mint a 224. lapon — — — —

IV. Záróképek.

1. Magyar huszártorna öltözet, XVI. század. A bécsi cs. és kir. udvari fegyvermuzeum tornacodexéből. Tulajdonképen Tiroli Ferdinánd főherceget ábrázolja a pilseni 1580-iki huszártornán. Kiadva: Magyar Műkincsek II. k. 4. tábla — — — — — 587
2. Lotharingiai Károly herceg magyar rohamsisakja 1580-ból. A bécsi cs. és kir. udvari fegyvergyűjteményben. Kiadva: u. o. 13. tábla
3. Lotharingiai Károly herceg dicsőítése. Rézmetszet. *Le Clerc Sebestyén* rajza után metszette *Kräusin Johanna Sybilla* — — — — 655

V. Kezdőbetűk.

1. M	kezdőbetű	XVI-ik század	— — — — —	513
2. C	„	XVII. „	„ „ „ „ „	599
3. E	„	Frosempronii Octavianus Petrus 1513	— — — — —	603
4. K	„	Witttemberg 1532	— — — — —	612
5. A	„	Tournes. Genua 1654-ből	— — — — —	615

Valamennyi a szerkesztőség könyvornamentikai gyűjteményéből.